

„Krásný“ dopis legionářské pošty

V minulém čísle jsme otiskli dokonce dvě hádanky, první se věnujeme na jiném místě a tady se podíváme na druhou, věnovanou obálce údajně odeslané polní poštou čs. legií v Rusku. Jako její odesílatel je uveden kapitán Antonín Novotný, který stál v čele čs. polní pošty v Rusku, a jako adresát je uveden plukovník Vojtěch Klecanda, který byl na Sibiři Novotného nadřízeným ve funkci generálního ubytovatele čs. armádního sboru v Rusku, pod něž spadala i čs. polní pošta. Zeptali jsme se Vás: „Jde o nádherný dobový doklad, nebo je to jinak?“

Zřejmě šlo o těžkou otázku, protože odpovědi přišlo nebývale málo. Nejobsáhleji reagoval **Lubor Kunc**, stálý spolupracovník našeho časopisu, kterého čtenáři dobře znají jako autora zasvěcených článků s vojenskou poštovní tematikou. Jeho dopis přetiskujeme:

„Rád bych reagoval na filatelistickou hádanku týkající se dopisu údajně odeslaného roku 1920 kapitánem Antonínem Novotným, velitelem čs. polní pošty v Rusku, plukovníku Klecandovi do Prahy. Podle mého názoru jde o **poválečný výrobek** Antonína Novotného a nikoli o autentický dopis pošty čs. legií v Rusku. Důvody pro tento můj názor jsou následující:

soukromý patisk (běžně jsou označovány i přesnějším výrazem *padělek*). Konkrétní náklad vylepené známky sice z vyobrazené reprodukce určit nemohu, ale je pravděpodobné, že i tady jde o III. náklad. Takové frankatury používal A. Novotný často, obdobný dopis je vyobrazen v Mono 7 na s. 324.

Nesoulad otištěných razítek

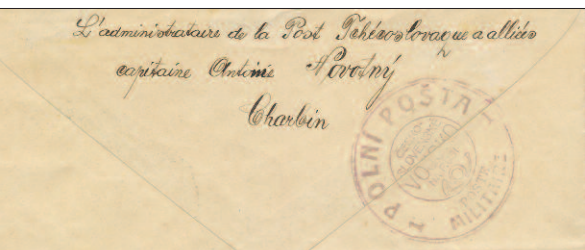
Na vyobrazené celistvosti je 6 otisků čtyř poštovních razítek používaných čs. legionáři. Výrobce celistvosti je ale otiskl v nesmyslné kombinaci, která se ve skutečném poštovním provozu nemohla vyskytnout. U většiny z nich Mono 7 uvádí jejich zneužití A. Novotným pro výrobu neautentických celistvostí, což vyobrazený dopis jen potvrzuje.

Začneme od zadní strany obálky, na které Novotný uvádí svou zpáteční adresu v Charbinu spolu s otiskem razítka PP 1 (raz. č. 36 dle Mono 7, s. 178). Poštovní úřad čs. legií zde skutečně v období 25.4.-12.5.1920 působil, jeho krátká existence v tomto městě nám velmi usnadňuje ověřování autentičnosti dopisu, jelikož jeho odeslání omezuje na velmi krátké časové období. Oproti skutečným celistvostem polní pošty ale neodpovídá barva otisku razítka, což je zjevné varování. (Na okraj podotkneme, že v uvedeném období měl „adresát“ dopisu V. Klecanda hodnost podplukovníka, do hodnosti plukovníka pěchoty byl povýšen až 19.11.1920, kdy byl vyslán studovat na Válečné škole v Paříži – pozn. red.)

Druhé varování pak přichází při posuzování razítek otištěných přes vylepené známky. Jde o univerzální poštovní razítka eidovaná v Mono 7 pod č. 35 (s. 177). To nebylo totiž nikdy používáno v Charbinu a z hlediska poštovních předpisů není realistické očekávat, že by odesílací poštovní úřad otiskoval své poštovní razítka na zadní stranu celistvosti, a nikoli přes poštovní známky vylepené na její přední straně.

Třetí razítka je řádkové, otištěné nad vylepenými poštovními známkami, které Mono 7 eviduje pod č. 54 (s. 181) s poznámkou o jeho neužívání A. Novotným.

Nesmyslnost použití razítek podtrhuje otisk poštovního razítka z americké lodi S.S. President Grant, které bylo používáno výhradně pro poštovní zásilky podané na palubním poštovním úřadu během transportu do Evropy (20.8.-10.10.1920, viz raz. č. 52 na s. 181 Mono 7). Doba jeho použití se tedy minimálně o tři měsíce míjí s obdobím používání prvního zkoumaného razítka, a navíc toto razítka nebylo otiskováno jako tranzitní na poštovní zásilky přepravované tímto transportem. Nemluvě o tom, že pokud by šlo o skutečně autentickou zásilku, byla by dopravena do Československa někte-

Vylepené poštovní známky

I z reprodukce je zřejmé, že použité známky emise „Siluety“ mají jemné zoubkování 13/4 (Pof. PP2-4B), které ale bylo zhotoveno až po návratu legionářů do Prahy, byť Antonín Novotný obdobnými (dodatečně vyrobenými) dopisy dokazoval jeho provedení ještě v Irkutsku. Pražský původ této perforace je dnes už ale nepochybnitelně prokázán.

A. Novotný na své poválečné dopisy často vylepoval i známky „Lvíček“ (Pof. PP5) tzv. III. nákladu, které se do Ruska ani teoreticky dostat nemohly, protože šlo o

rým z dřívějších transportů. V období květen až srpen 1920 proběhly legionářské transporty č. 24-33 a právě v květnu 1920, na který by odkazovalo použití razítka PP č. 1 na zadní straně obálky, probíhaly legionářské transporty prakticky každý týden (transporty č. 24-27), takže by zásilka byla dopravena některým z nich a nečekala by další měsíce ve Vladivostoku na dopravu 35. transportem lodí President Grant.“

A to je také **správná odpověď** na naši „legionářskou“ hádanku – Lubor Kunc ji formuloval přesně a vyčerpávajícím způsobem.

My jsme obálku uveřejnili proto, že „celistvosti“ dodatečně zhotovené Novotným po návratu do vlasti se na trhu objevují dodnes, i když od doby jejich vzniku uplynulo už dlouhých devadesát či sto let. Někteří tehdejší filatelisté je omlouvali nedostatkem „krásných“ pravých celistvostí (ty většinou vznikaly bez ohledu na filatelistická přání a hlediska) a zařazovali si je sbírek jako doklad hrdinné anabáze našich legionářů, kteří se velmi zasloužili o obnovení státnosti a vznik Republiky československé. A právě to, že se nacházejí ve starých sbírkách, může zmást zájemce a zlákat je ke koupi. Nic proti tomu, každý může utrácet své peníze, za co se mu zlíbí, měl by ale vědět, co přesně je mu nabízeno – zda jde o pravou a dobovou věc, nebo o padělek.

Antonín Novotný, nepochybný vlastenec a hrdina (jako všichni legionáři té doby, snášející letité útrapy a riskující pro vlast život), a nadto zjevně schopný organizátor a pošťák, se velmi zasloužil o vznik a fungování čs. polní pošty v Rusku. Čeljabinsk a Vladivostok, dva krajní body, mezi nimiž se pohybovaly čs. jednotky, dělila nepředstavitelná vzdálenost sedmi tisíc kilometrů napříč Sibiří. Ambulantní železniční vozy ji urazily za rekordních 10 až 14 dnů, bez výměny jednotlivých vozů, bez střídání personálu, jen o chlebu, čaji a masových konzervách. Novotný o tom později napsal: *„Myslím, že tento rekord nám nikdy nikdo nepřekona. Byl to výkon nás, československých pošťáků, kteří jsme v době zavedení polní pošty byli ještě všichni rakouskými vlastizrádci – my byli prvními pošťáky budoucí České republiky.“*

Novotný byl pošťákem už před válkou. Narodil se roku 1882 v Náchodě a po maturitě pracoval jako poštovní praktikant. K oboru se vrátil jako triadvacetiletý po návratu z vojny, a když pak musel narukovat do Velké války, brzy přeběhl a jako pošťák se uplatnil i v Rusku. Když pak vstoupil do legií, bylo přirozené, že byl pověřen zformováním polní pošty a jejím vedením. Po návratu do vlasti u pošty zůstal, zastával tu dokonce vysoké funkce (M. Vostatek uvádí, že pracoval jako inspektor Ministerstva pošt a telegrafů a v roce 1937 se stal přednostou hlavní pošty v Jindřišské ulici v Praze), o poště při sibiřské anabázi přednášel a psal.

Vedle toho ale sklouzal tak trochu na „šikmou plochu“, když začal vyrábět a prodávat „legionářské“ celistvosti a různé soubory známek a razítek, které dodatečně zhotovoval pomocí materiálů, které si zjevně ponechal ze svého předchozího působení. Dělal to ze zřetelných důvodů, o čemž svědčí dochovaný dopis ze 30. let, adresovaný malíři Oldřichu Blažičkovi, jehož obrazy byly vysoce ceněny už za první republiky. Novotný

mu v něm nabízí sešitek „se vzácnými doklady pošty čs. legií na Sibiři“ výměnou za Blažičkovu olejomalbu. Zda k výměně došlo, jsme nezkoumali, ale nabízených sešitků z dílny A. Novotného jsme měli příležitost prohlédnout více a všechny obsahovaly jen běžné známky Siluety s Řz 13¼, patisk Lvíčka, a pak několik dodatečně zhotovených „zkusmých tisků“ většího formátu a dodatečné otisky razítek, vše v dnešních formách bratru za stovku (a kdoví, jestli by je někdo vůbec koupil). Blažičkovy obrazy se však dnes prodávají za statisíce, a dokonce i za miliony (a vysokých cen dosahovaly i před zmíněnými devadesáti lety)...

Důvody, které nepochybně vlastence, statečného vojáka a zasloužilého organizátora legionářské pošty na Sibiři Antonína Novotného k takovému počínání vedly, nám známy nejsou. Zpočátku snad byly stejné, jako u praotců filatelie nově vzniklého Československa, kteří neexistenci klasických vydání chtěli kompenzovat výrobou „rarit“ v rámci emise PČ 1919. Že šlo o naivní snahu, která rychle sklouzla do komerční podoby a čs. filatelii ve výsledku přinesla mnohem více škody než užítku, nemusíme dodávat. Ostatně stejné to bylo s vlasteneckými snahami Hanky a Lindy a jejich Rukopisy. I Novotný snad zpočátku chtěl legionářskou poštovní historii jen trochu „přizdobit“, oživit zájem o ni, přirozeně slábnoucí s postupujícím časem, navíc přelhušený světovou hospodářskou krizí, kdy lidé měli jiné, především existenční starosti. A snad se časem cítil i nedoceněný. Jak to přesně bylo by snad mohla objasnit dochovaná korespondence nebo vzpomínky jeho přátel, kolegů a příslušníků rodiny – což by mohl být zajímavý úkol pro některého badatele. Ať to však bylo jakkoli, vznik dodatečných výrobků to neomlouvá. Proto je třeba spravedlivě oddělovat Novotného záslužné dílo v rámci čs. legií v Rusku od jeho činnosti padělatelské, k níž došlo až později.

Závěrem poznamenejme, že díky postupně zveřejněným poznatkům by Novotného „pamětní sešitky“ dnes už zřejmě neoklamaly žádného trochu zkušenějšího sběratele. Vyobrazený „dopis“ a jeho „sourozenci, jichž zhotovil více, jsou však jiná liga, tam by k omylu dojít mohlo. Proto je třeba tyto materiály průběžně kriticky zkoumat, pečlivě oddělovat zrno od pleve, a především otevřeně informovat sběratele a napomáhat jim tak bránit se před škodou, která by jim mohla nákupem podobných dodatečných výrobků vzniknout. FB

